

استعدادیابی

در المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای

ابراهیم مقیسه

کارشناس استعدادیابی تربیت بدنی

مقدمه

متخصصان علوم ورزشی، متخصصان طب ورزشی و دبیران تربیت بدنی می‌توانند نقش مهمی در تحقق فرایند استعدادیابی ایفا نمایند.

در ورزش، پیشرفت از سطوح ابتدایی به سوی نخبگی فرایندی بسیار پیچیده است. فرایند کشف ورزشکاران با استعداد برای شرکت در یک برنامه تمرینی سازماندهی شده، یکی از مهم‌ترین موضوعاتی است که امروزه در ورزش مطرح است. استعدادیابی مفهوم تازه‌ای در ورزش نیست. در کشورهای غربی به‌طور کلی کمتر به آن پرداخته شده است، اما کشورهای اروپای شرقی از اواخر دهه ۱۹۶۰ و اوایل ۱۹۷۰ برنامه‌های ویژه‌ای برای شناسایی ورزشکاران مستعد داشته‌اند. برنامه‌های استعدادیابی در این کشورها شامل ارزیابی اولیه ویژگی‌های حرکتی (مهارتی)، جسمانی (پیکر سنجی) و رفتاری تعداد زیادی از کودکان و حتی تمامی دانش‌آموزان مدارس است.

بدیهی است که معیارهای استعدادیابی در هر رشته ورزشی باید خاص آن ورزش باشد. پایه گزینش بر این فرض نهاده می‌شود که ویژگی‌های مورد نیاز هر ورزش می‌تواند در سنین پایین‌تر شناسایی شده و با تمرینات اختصاصی بعدی تکامل یابد. فرایند گزینش، رویکردی پیش‌رونده است که بر اساس سازگاری‌های کودکان با برنامه‌های آموزشی، تمرینی و همچنین نیازهای اجتماعی و عاطفی طراحی می‌شود. موفقیت و یا شکست در برنامه استعدادیابی به وجود تعادل بین توانایی کودکان و نیازهای هر ورزش بستگی دارد.

استعدادیابی ورزشی، از نظر صاحب‌نظران علوم ورزشی، راهی منطقی، کوتاه و مقرون به صرفه برای حضور موفقیت‌آمیز

ورزشکاران در صحنه‌های ملی و بین‌المللی است. در این فرایند شناسایی و انتخاب افراد با استعدادی صورت می‌گیرد که شرایط لازم جسمانی، مهارتی و رفتاری را برای موفقیت در ورزش خاص دارا هستند. در ورزش قهرمانی، کشف افراد با استعداد در سنین پایین و سپس انتخاب، هدایت، نظارت و ارزیابی آن‌ها در صعود به بالاترین حد از مهارت، اهمیت زیادی دارد. در بسیاری از کشورها، از جمله ایران، شرکت جوانان در ورزشی خاص بیشتر بر پایه سنت‌ها، آرزوها، امکانات در دسترس و علائق فردی استوار است و نیز به تبلیغات و محبوبیت عمومی آن ورزش، فشار و نظر والدین و گروه همسالان، تخصص معلمان تربیت بدنی مدارس و فراهم بودن امکانات ورزشی مورد نظر بستگی دارد، لذا مبنای علمی و از پیش طراحی‌شده‌ای وجود ندارد تا نیاز کشور به ورزشکارانی در رشته‌های مختلف برآورده شود. دستیابی به اوج عملکرد ورزشی نیازمند ورزشکارانی با ویژگی‌های بیولوژیکی و فیزیولوژیکی متناسب، توانایی‌های حرکتی برجسته، ویژگی‌های روان‌شناختی قوی، برخورداری از سلامت کامل جسمانی و روانی، برخورداری از اندازه‌های پیکر سنجی مناسب و دارا بودن ویژگی‌های وراثتی می‌باشد. همکاری

**استعدادیابی
ورزشی، راهی
منطقی، کوتاه و
مقرون به صرفه
برای حضور
موفقیت‌آمیز
ورزشکاران در
صحنه‌های ملی و
بین‌المللی است**

تعریف استعداد یابی

از نظر مک کاری (۱۹۹۸)، استعداد، ویژگی فردی است که در یک بخش و

توانایی بالاتر از متوسط افراد جامعه را دارا می باشد.

پلتو لا (۱۹۹۲) نیز استعداد ورزشی را به معنای برخورداری از مهارت های ورزشی بالاتر از حد متوسط، مقایسه با سایر رقبای همان رده سنی، و نیز ظرفیت موفقیت در یک سطح رقابتی بالاتر می داند.

اهداف استعداد یابی ورزشی

۱. افراد به سمت رشته هایی هدایت می شوند که از نظر جسمانی، فیزیولوژیکی و روانی برای آنها

مناسب تر است.

۲. با استعداد یابی، افراد ورزشکار نتایج بهتری به دست می آورند و این مانع از سرخوردگی آنها به عدم موفقیت و در نتیجه سرخوردگی آنها می شود؛ در نتیجه از تمرینات و مشارکت در آن رشته ورزشی بیشتر لذت می برند و بیشتر علاقه مند می شوند.

۳. افراد جذب مربیان کارآمد تیم های بزرگ و مهم می شوند و بعضاً از خدمات روان شناسان ورزشی برخوردار می گردند.

۴. سلامت جسمانی و عمومی افراد بیشتر تضمین می شود.

۵. به سبب شناسایی صحیح افراد، تعداد ورزشکاران و عملکرد مفید ورزش قهرمانی افزایش می یابد.

بسیاری از ورزشکاران جوان فرصت هایی را برای افزایش توانایی خود یا رشد و رسیدن به سطح یک ورزشکار خوب به دست می آورند و به ورزشی که می توانند در آن به شکوفایی برسند هدایت می شوند.

روش های استعداد یابی

در ورزش، دو روش اصلی برای انتخاب و شناسایی ورزشکاران مستعد وجود دارد:

الف. روش طبیعی

یا غیر منظم: این روش راه طبیعی پیشرفت ورزشکار در یک رشته ورزشی است. فرض بر این است که ورزشکار در نتیجه تأثیرات موضعی و مقطعی به یک رشته ورزشی روی می آورد. با این حال، پیشرفت تدریجی در اجراهای ورزشی ورزشکارانی که به طریق انتخاب طبیعی برگزیده شده اند، به مستعد بودن یا نبودن آنها در رشته ورزشی مربوط بستگی دارد. اغلب اتفاق می افتد که پیشرفت و تکامل اجراهای ورزشی ورزشکار، به دلیل انتخاب نادرست رشته ورزشی، بسیار کند انجام می شود.

در استعداد یابی ورزشی، افراد به سمت رشته هایی هدایت می شوند که از نظر جسمانی، فیزیولوژیکی و روانی برای آنها مناسب تر است

ب. روش علمی یا منظم : در این روش با انجام آزمون‌ها و آزمایش‌های علمی توسط متخصصان و کارشناسان علوم ورزشی، افراد با استعداد به‌طور علمی شناسایی و به سمت رشته ورزشی مناسب راهنمایی می‌شوند. کسانی که به‌طور علمی انتخاب می‌شوند در مقایسه با ورزشکارانی که از طریق روش طبیعی انتخاب می‌گردند، برای رسیدن به اجراهای ورزشی بهینه و ماهرانه به زمان کمتری نیاز دارند. در رشته‌هایی که قد و وزن امتیاز محسوب می‌شود (مانند: بسکتبال، والیبال، فوتبال، قایقرانی، پرتاب‌ها و غیره) انتخاب به روش علمی باید دقیقاً مورد توجه قرار گیرد. به همین ترتیب، این امر در مورد رشته‌هایی که در آن‌ها سرعت، زمان عکس‌العمل، سازگاری و قدرت تعیین‌کننده است نیز صدق می‌کند (مانند: دوهای سریع، جودو و هاکی، پرش‌ها و غیره).

مراحل شناسایی

دانش‌آموزان از نظر کیفیت ورزشی به سطوح مبتدی، نیمه پیشرفته و پیشرفته تقسیم می‌شوند،

به نحوی که اجرای المپیادهای ورزشی درون مدرسه‌ای، ساعت درس تربیت بدنی و مسابقات ورزشی زمینه مناسبی را برای شناسایی استعدادها حاصل خواهد نمود.

الف. مسابقات ورزشی: حضور دانش‌آموزان در مسابقات ورزشی رشته‌های مختلف، یکی از راه‌های شناسایی استعدادهای ورزشی آنان است. معمولاً برگزاری مسابقات با حضور عوامل فنی و اجرایی برگزار می‌شود. دانش‌آموزان شرکت‌کننده در طول اجرای مسابقات، مهارت‌های ورزشی و آمادگی جسمانی خود را به نمایش می‌گذارند، بنابراین عوامل فنی می‌توانند افراد مستعد را شناسایی کنند و آن‌ها را به تیم‌ها و باشگاه‌های رشته ورزشی مربوطه هدایت و راهنمایی نمایند.

ب. ساعات درس تربیت بدنی: معلم و دبیر درس تربیت بدنی، با شناخت نسبی که از دانش‌آموزان خود در ساعت درس تربیت بدنی به دست می‌آورد و نیز با جمع‌آوری اطلاعات فردی راجع به او، همچنین، میزان علاقه‌مندی دانش‌آموز به رشته یا رشته‌های ورزشی و... او را به مجتمع‌های آموزشی- ورزشی آموزش و پرورش، هیئت‌های ورزشی، تیم‌ها و باشگاه‌های ورزشی معرفی می‌کند.

ج. المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای: با توجه به سیاست‌های وزارت آموزش و پرورش و در راستای شناسایی و پرورش استعدادهای دانش‌آموزان، المپیاد ورزشی درون مدرسه‌ای، زمینه و بستری برای استعدادیابی دانش‌آموزان در رشته‌های مختلف ورزشی است. شناسایی مربیان و فعالان ورزشی توانا، غنی‌سازی اوقات فراغت آینده‌سازان میهن اسلامی، ایجاد محیطی شاد و با نشاط برای دانش‌آموزان، توجه جدی به سلامت و تحرک و پویایی نوجوانان و جوانان و نقطه آغازی برای نهادینه کردن ورزش مدارس در همین راستا صورت می‌گیرد. استعدادهای ورزشی در مدارس رشد می‌کند و با اجرای المپیادهای ورزشی درون مدرسه‌ای، زنجیره استعدادیابی با حمایت سایر دستگاه‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی متصل می‌شود. با اجرای طرح المپیاد

فواید

استعدادیابی

۱. زمان لازم را برای رسیدن به اجراهای ورزشی بهتر، توسط ورزشکاران برگزیده، کاهش می‌دهد؛
۲. توانایی شرکت در مسابقه و نیز تعداد ورزشکارانی را که به اجراهای ورزشی بهتر دست می‌یابند افزایش می‌دهد؛
۳. تیم‌ها هماهنگ می‌شوند و پایه رشته‌های ورزشی ارتقا می‌یابد؛
۴. کاربرد تمرینات علمی را میسر می‌سازد و متخصصان و کارشناسان علوم ورزشی با انگیزه بیشتری کار خود را ادامه خواهند داد؛
۵. موجب صرفه‌جویی در سرمایه‌گذاری می‌شود؛
۶. افراد به سمت رشته‌های متناسب از نظر جسمانی و روانی هدایت می‌شوند؛
۷. ارتقای بهره‌وری ورزش قهرمانی (به سبب شناسایی صحیح افراد را همراه دارد و، عمر مفید ورزش قهرمانی نیز افزایش می‌یابد.

معیارهای

استعدادیابی

بدیهی است که استعدادیابی به معیارهای ویژه‌ای نیاز دارد. این معیارها عبارتند از:

۱. بهداشت (سلامت جسمانی)
۲. توانایی بیومتریکی
۳. وراثت
۴. تسهیلات و امکانات ورزشی و شرایط آب و هوایی
۵. وجود متخصص یا میزان آگاهی و دانش مربی در استعدادیابی ورزشی

حضور دانش‌آموزان در مسابقات ورزشی یکی از راه‌های شناسایی استعدادهای ورزشی آنان است

نتیجه‌گیری

استعدادیابی ورزشی از نظر صاحب‌نظران علوم ورزشی راهی منطقی، کوتاه و مقرون به‌صرفه برای حضور موفقیت‌آمیز ورزشکاران در صحنه‌های ملی و بین‌المللی است. این فرایند نیازمند شناسایی و انتخاب افراد با استعدادی است که شرایط لازم جسمانی، مهارتی و رفتاری را برای موفقیت در ورزش خاص دارا باشند. کشف افراد با استعداد و انتخاب آن‌ها در سنین پایین و سپس هدایت، نظارت و ارزیابی آن‌ها در صعود به بالاترین حد از مهارت، اهمیت زیادی دارد. در بسیاری از کشورها، از جمله ایران، شرکت جوانان در ورزشی خاص بیشتر بر پایه سنت‌ها، آرزوها، امکانات در دسترس و علایق فردی استوار است و نیز به تبلیغات و محبوبیت عمومی آن ورزش، فشار و نظر والدین و گروه همسالان، تخصص معلمان تربیت‌بدنی مدارس و فراهم بودن امکانات ورزشی مورد نظر بستگی دارد. لیکن مبنای علمی و از پیش طراحی شده‌ای وجود ندارد تا نیاز کشور به ورزشکارانی در رشته‌های مختلف برآورده شود. دستیابی به اوج عملکرد ورزشی نیازمند ورزشکارانی با ویژگی‌های بیولوژیکی و فیزیولوژیکی مناسب، توانایی‌های حرکتی برجسته، ویژگی‌های روان‌شناختی قوی، برخورداری از سلامت کامل جسمانی و روانی، برخورداری از اندازه‌های پیکر سنجی مناسب و دارا بودن ویژگی‌های وراثتی برجسته می‌باشد.

با توجه به تعاریف استعدادیابی و تعیین اهداف و نیز روش مناسب استعدادیابی با لحاظ نمودن شرایط، امکانات، نیروها و مد نظر قرار دادن معیارها در استعدادیابی ورزشی، فواید بسیار مطلوب و نتایج مناسب‌تری حاصل خواهد شد. در مجموع با در نظر گرفتن ساعت درس تربیت بدنی، مسابقات ورزشی مناطق/شهرستان‌ها و استان‌ها و اجرای المپید ورزشی درون مدرسه‌ای در مدارس کشور، طرح هدایت و پرورش استعدادهای ورزشی دانش‌آموزان پیشنهاد شده است. هر چند اشکالاتی از نظر علمی و عملی دارد و در حین اجرا بیشتر مشخص خواهد شد ولی در حال حاضر می‌تواند یکی از روش‌های مناسب و قابل اجرا باشد.

ورزشی درون مدرسه‌ای هریک از مدارس، همانند یک مرکز آموزشی-ورزشی در امر شناسایی استعدادهای ورزشی نقش بی‌نظیری ایفا می‌نمایند و با معکوس نمودن هرم توجه ویژه رویدادهای ورزشی به سمت دانش‌آموزان، اهمیت دادن به ورزش همگانی و عمومیت بخشی ورزش کشور، راه‌اندازی نهضت داوطلبی، توسعه مشارکت اولیا، فرهنگیان، دانش‌آموزان، برگزاری ساده و به دور از تجمعات و کم هزینه رویدادهای المپید ورزشی درون مدرسه‌ای را محقق خواهد کرد. المپید ورزشی درون مدرسه‌ای، علاوه بر کمک به استعدادیابی و پرورش استعدادهای ورزشی دانش‌آموزان، می‌تواند بستر ساز پیشرفت تحصیلی و رشد و تکامل شخصیتی آنان باشد. مهم‌ترین نکته برای والدین، اولیای مدارس و به‌خصوص معلمان و دبیران تربیت بدنی این است که به‌طور مثبت تمایل دانش‌آموزان را به ورزش زیاد کنند و بدانند که هر فعالیت بدنی برای فرد خاصی مناسب است، و لذا باید با در نظر گرفتن مشخصات، سن، توانایی جسمانی، مراحل پیشرفت و میزان علاقه دانش‌آموزان، انجام مناسب‌ترین فعالیت بدنی را به آن‌ها توصیه کنند. دانش‌آموزان مستعد هر رشته ورزشی، توسط دبیران تربیت بدنی، برای ثبت نام به نزدیک‌ترین کانون ورزشی درون مدرسه‌ای رشته ورزشی مرتبط معرفی می‌شوند. پدیدهی است پس از حضور دانش‌آموزان در کانون‌های ورزشی درون مدرسه‌ای و کسب توانایی‌های لازم، دانش‌آموزان برتر کانون درون مدرسه‌ای به کانون‌های ورزشی برون مدرسه‌ای معرفی می‌شوند. بهترین دانش‌آموزان کانون‌های برون مدرسه‌ای توسط مربی به کانون‌های ورزشی ویژه، که به صورت مشترک توسط هیئت‌های ورزشی و تربیت بدنی آموزش و پرورش تشکیل می‌شود، معرفی خواهند شد.

* منابع

۱. ابراهیم، خسرو. حلاجی، محسن. (۱۳۸۹). آشنایی با مبانی و فرایند استعدادیابی ورزشی ویرایش جدید. چاپ اول، تهران، بامداد کتاب.
۲. براون، جیم. (۱۳۹۰). استعدادیابی در ورزش: نحوه شناسایی و رشد ورزشکاران برجسته. ترجمه سعید ارشم و الهام رادنی، چاپ اول، تهران، نشر علم و حرکت.
۳. چوبینه، سیروس و همکاران (۱۳۸۵). معیارهای سنجش استعدادیابی در ورزش ایران، نسخه ۲۵۷۷، WWW.afarinesh-daily.com
۴. رجایی، حمید. استعدادیابی در ورزش، نشریه آموزش رشد تربیت بدنی. ۱۳۸۴. دوره ۸، شماره: ۱.